

Kako djeca čitaju?

Ulomak iz priručnika 'Kad kraljevna piše kraljeviću'
Prof.dr.sc. Mira Čudina-Obradović
Pučko otvoreno učilište, Zagreb, 2004.

U tekstu Mire Čudine-Obradović pročitajte koji su sve elementi uključeni u proces čitanja djeteta i koje korisne postupke za početno razvijanje razumijevanja usmenog i pisanog govora preporučuje naša poznata psihologinja.

Bezbrojna su psihološka istraživanja nastojala otkriti što je najvažnije, tj. koji je onaj središnji proces bez kojega nema dobrog čitanja.

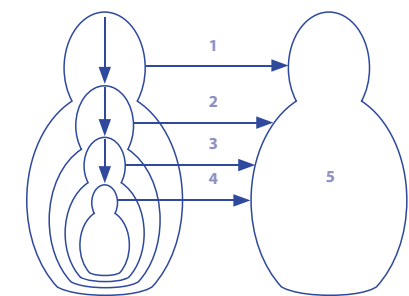
Prva skupina znanstvenika, koju ćemo nazvati **fonološkom skupinom**, zaključila je da je središnji proces u čitanju raspoznavanje glasovne strukture riječi i da je glavni zadatak u poučavanju čitanja naučiti dijete raspoznavanju glasova, zamjeni glasova slovima i sastavljanju rastavljenih dijelova riječi u cjelovitu riječ.

Druga skupina znanstvenika primjećuje u razvoju čitanja neke druge procese koje smatra najvažnijima za razvoj čitanja. To je skupina znanstvenika tzv. **razvojne pismenosti**, koja primjećuje da se čitanje počinje razvijati u ranoj predškolskoj dobi, dakle mnogo prije nego što započinje proces dešifriranja i šifriranja. Znanstveni rezultati toga pristupa čitanju pokazuju da je ovladavanje čitanjem i pisanjem kontinuirani proces koji se događa od djetetovih početaka govora. Razvojna pismenost jest djetetovo postupno sve bolje razumijevanje svrhe i važnosti pisane komunikacije, oblika i načina komuniciranja pomoću teksta, dogovornih osobina pisma te glavnog svojstva pisanoga teksta, a to je prenošenje govora u pisani oblik, pričanje neke priče i opisivanje doživljaja i zbivanja. Istraživanja razvojne pismenosti dovode do zaključka da je središnji proces pri učenju čitanja zapravo razumijevanje teksta i aktivno traženje smisla i značenja, a da dešifriranje i šifriranje predstavljaju samo tehniku čitanja koju će dijete usvojiti tijekom traženja smisla cjeline (Whitehurst & Lonigan, 1998.). Treća skupina znanstvenika dolazi iz spoznajne znanosti koja proučava proces čitanja u njegovim **dubinskim slojevima** i služeći se kompjutorskim simulacijama ljudskoga mišljenja. Njihova su istraživanja dovela do spoznaje da je čitanje silno složen proces,

da se sastoji od doslovce tisuću raznih vještina i podvještina. No, radi jednostavnosti i jasnoće, sve te razne sastavnice i njihove međudnose možemo promatrati kao strukturu sastavljenu od četiri šuplje ruske lutkice – babuške: u velikoj se babuški nalazi manja, u manjoj još manja, a sve će one na kraju stati u petu, najveću babušku koja će biti posljedica i rezultat svih njihovih međusobnih odnosa, otprilike kao na Slici 1.

Slika 1.
Pet istodobnih procesa obrade podataka pri čitanju

1. Razumijevanje cilja čitanja
2. Procjena jesu li (pročitani) podaci u skladu s ciljem
3. Prepoznavanje značenja najmanjih misaonih jedinica (tvrdnji)
4. Prepoznavanje značenja riječi
5. Prepoznavanje smisla pročitane cjeline

Dakle, prema kognitivističkom shvaćanju, čitanje je rezultat istodobnog odvijanja pet paralelnih procesa od kojih neki obuhvaćaju, sadrže druge i niti jedan se ne može odvijati bez ostalih. Proces se odvija od širih prema užima te šira razina prosljeđuje obavijesti nižoj (Marzano & Paynter, 1994.). Očito je da je prepoznavanje (dešifriranje) riječi u srži cijeloga procesa, ono je najmanja babuška u središtu svih ostalih, ali samo za sebe ne daje rezultat, jer su za njegovo pravilno odvijanje potrebni širi, njemu nadređeni procesi (babuške 1-3). Svojim modelom ruskih babuški, koji se u kognitivističkom rječniku naziva **model paralelne obrade**, spoznajni su znanstvenici pomirili dva naizgled suprotstavljena stajališta o razvoju čitanja: gledište fonološki orijentiranih znanstvenika i gledište zastupnika shvaćanja

razvojne pismenosti. Sva su ta tri shvaćanja korisna, dapače, neophodna za razumijevanje učenja čitanja. Poučavanje čitanja mora se temeljiti na njihovom poznavanju i uzeti ih u obzir. Ona su pojednostavljeno ujedinjena u suvremeno razvojno shvaćanje čitanja koje je prikazano u Shemi 1. (Whitehurst & Lonigan, 1998.). Prema Shemi 1. čitanje se sastoji od dva bitna istodobna procesa: **dešifriranja/šifriranja i razumijevanja**. Te su dvije sastavnice čvrsto povezane i bez njihove međusobne prožetosti nema čitanja (dešifriranje je u modelu paralelnog procesiranja predstavljeno lutkicom br. 4, a sve ostale lutkice predstavljaju različite razine razumijevanja teksta). Drugim riječima, dešifriranje uz razumijevanje bit je procesa čitanja (Shema 1.). Obje vještine – i dešifriranje i razumijevanje – postupno se razvijaju u interakciji djeteta s pisanim materijalom i sa zainteresiranim odraslima koji ga usmjeravaju na traženje smisla i na uživanje u čitanju i pisanju.

Shema 1.
Razvojni utjecaji na glavne sastavnice vještina čitanja i pisanja

Prema istraživanjima koja su sažeta u Shemi 1., očito je da dobro razumijevanje proizlazi iz razvijenoga govora, a dobro dešifriranje iz razvijene glasovne osjetljivosti. Suprotno tome, dobra razvijena govora i dobra glasovna

Pri poticanju motivacije za čitanje cijeni se dječje mišljenje i interpretacija

Okruženje bogato materijalima utječe na buduću sposobnost čitanja i pisanja

osjetljivost posljedice su djetetova predškolskog razvoja. Oni ovise o prilikama koje je dijete od najranijeg djetinjstva imalo za susrete s tiskovinama, primjerima odraslih koji čitaju i pišu *sa svrhom i razlogom*, za slušanje priča i razgledavanje slikovnica, za razgovor s odraslima i za postavljanje pitanja i dobivanje odgovora.

Razvijanje razumijevanja često se zanemaruje u fazi intenzivnog učenja dešifriranja, a to se ne smije dopustiti ako se ima u vidu cjelovitost čitačkog procesa (podsjetimo se najveće ruske babuške). Zato treba nastojati na naglašavanju smisla i nuditi za čitanje tekst koji je djeci primjeren, smislen i zanimljivog sadržaja. Korisni postupci za početno razvijanje razumijevanja usmenog i pisanog govora jesu:

- igre dramatizacije (lutke, obitelji)
- igra trgovine, pošte, banke, ureda – uz upotrebu natpisa i tekstova
- slušanje i reproduciranje žive priče
- dijaloško čitanje slikovnice (smjer čitanja, stranice, dijelovi knjige)
- čitanje i prepričavanje slikovnice
- smišljanje drugog završetka priče
- smišljanje priče s drugim likovima
- traženje podataka u tisku (o kino predstavama, kazalištu lutaka, programu klizališta i bazena, izlasku i zalasku sunca, o smiješnim događajima sa životinjama itd.).

Razvijanje glasovne osjetljivosti ponekad se u školi zanemaruje jer se pretpostavlja da je ona stečena u predškolskom razvoju, a ponekad se vježbe glasovne osjetljivosti preuranjeno napuštaju, jer se smatra kako je dovoljno i samo glasovno osvješćivanje te da će djeca sama dalje razvijati glasovnu osjetljivost. No, praksa pokazuje da razvoj glasovne osjetljivosti u neke djece traje i do kraja 4. razreda i da im je u tome potrebna stalna vježba i praćenje. Korisni postupci za razvijanje glasovne osjetljivosti jesu:

- svi oblici vježbe rastavljanja riječi na glasove i sastavljanja riječi
- igre rime
- igre aliteracije
- igre i aktivnosti razvrstavanja prema prvom ili posljednjem glasu
- intenzivno bavljenje svim aktivnostima kojima se uvježbava glasovna analiza i osobito sinteza
- riječi (slijevanje)
- svi oblici vježbanja abecednoga načela (šifriranja)
- glasovna raščlamba i povezivanje glasa sa slovom
- vlastiti potpis
- grupni rituali u kojima odgajateljica zadaje jednostavne poruke za dešifriranje.

Važno je znati da na motivaciju za učenje čitanja djeluju mnogi čimbenici.

Među njima su najvažnija četiri aspekta ozračja u grupi koji proizvode veliku motivaciju za čitanje:

1. Motivacijsko je ozračje grupe u kojemu djeca sebe vide kao samostalne pisce i čitatelje (od početka sudjeluju u aktivnostima čitanja priča, postavljaju pitanja, pišu u dnevnike, izrađuju vlastite knjige). Potiče se samostalna aktivnost ma kako bila jednostavna i nezrela – glumljenje pisanja i čitanja, poticanje vlastitog potpisa, upotreba crtanja i diktata kao prijelazne aktivnosti prema pisanju.
2. Odgajateljica i djeca su zajednički vlasnici znanja: cijeni se dječje mišljenje i interpretacija, cijene se različita i višestruka mišljenja i gledišta.
3. Cjelokupno učenje šifriranja i dešifriranja povezuje se najčvršće s razumijevanjem i međusobnim objašnjenjima smisla i značenja.
4. Potiče se suradničko učenje (skupine 3-4 djece), radi se na projektima koji su organizirani oko tema koje djecu zanimaju. Svi postupci koji omogućuju ostvarenje takvog ozračja u grupi pridonijet će motivaciji djece da angažirano sudjeluju u fazi čitanja – u fazi dešifriranja i šifriranja.

dijete vrtić obitelj 10 broj 60 1.eto 2010.

Matematika i društvena pravda

Kako djeca shvaćaju i prikazuju nejednakost

Dr. sc. M. Shaun Murphy
Izvor: *Young children*, vol 64, broj 3, 2009.
Preneseno s dopuštenjem

Društvena pravda možda se čini presloženom temom za šestogodišnjake i sedmogodišnjake, pogotovo ako je želimo iskazati kroz matematički koncept. Kako uopće djeca razumiju društvenu pravdu? (Allen, 1997.; Boutte, 2008.)